

TELEGRAFUL ROMÂN.

Nr. 74. ANUL XI.

Sabiu 20 Augustu 1863.

Telegrafulu iese de doua ori pe septemana: joia si Dumineca. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditura foiei; pe afara la c. r. poste, cu bani gat'a, prin scrisori francate, adresate catre expeditura. Pretiul prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu an, 8 fl. era pe o jumătate de anu 4. fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 fl. pe 1/2 anu 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v.

Diet'a transsilvana.

Siedinti'a XVIII.

tinuta Vineri in 16/28 Augustu 1863.

(Continuare)

Conte Siuluti. Marita Camera! Pe natiunea noastră româna si pe religiunea ei de multi seculi a jacutu o anatema politica. Ea a fostu escomunicata din concertulu aceloraltre regnicolare natiuni si religiuni, asiâ câtu natiunea noastră româna de multi seculi, asiâ dicendu de vr'o 4 1/2 seculi nu a avutu norocire sa pôtă luâ parte la legislatiune, si de aci firesce au urmatu, cumca au trebuitu si in civilisatiune si in drepturile celelalte politice sa remâna in dereptu. —

Lauda lui Domnedieu dâmu, si glorificâmu pe sacratisim'a Sea c. r. Maiestate, carea astadi prin propusatiunea Sea cea d'antâiu, care o da innaintea dietei spre pertractarea acum generala, — voiesce că anatem'a acést'a sa se stérge si de pe natiunea noastră româna, si escomunicatiunea aceea politica din drepturile publice ale natiuniloru Transsilvaniei sa inceteze. Europ'a, si dóra tóta lumea se va mirá, care nu va sci stârile impregiuru si istori'a natiunei si a patriei noastre, cum o natiune, care innainte de acést'a cu 1758 de ani cá domnitóre s'au asiediatu aci in dulcea noastră patria, printre tôte viforele cele grozave si incursiunile némuriloru celoru barbare, care au restornatu dulcea noastră patria cu susulu in josu, provedinti'a domnedieesca asiâ o au stracuratu, aপরatu si tinutu, câtu si venirea neamului seu a natiunei magiare au aflat'o domnitóre. S'ar mirá, diçu, cum unei natiuni, care este cea mai vechia din tôte natiunile Transsilvaniei, astadi numai i se deschide usi'a lagislativei acestei case si astadi este sa se priimésca in sistem'a natiuniloru regnicolare ale patriei noastre? si va dice dóra, pôte ca natiunea româna nici odata n'au avutu drepturi, ci acestea le capeta astadi cá dintr'o mare gratia a celoraltre natiuni.

Domniloru! natiunea noastră inca in septemânile trecute cându s'a desbatutu adress'a câtra Maiestatea Sea, a priimitu provocarea la dreptulu istoricu, si nu fâra temeiu, pentru ca natiunea noastră epoc'a dreptului seu istoricu nu o ficseza numai de atunci decându patri'a acést'a dupa trist'a si nefericit'a bataia de-la Mohaci s'a despartitu de corón'a Ungariei, fâra natiunea noastră 'si reduce si-si pune epoc'a s'a istorica mai nainte, si tocma de atunci, de cându au intratu Magiarii in patri'a noastră. Istoriculu celu anonimu alu natiunei magiare, care cu buna seama mai multu au scrisu in favórea nobilei natiuni magiare, decâtu in favórea noastră a Româniloru, totusi dice, cum-ca Românii dându mân'a dreapta de buna voi'a lor si-au alesu siesi domnitoru pre ducele magiaru Tuhutum, si din acea di au stapanitu cu pace patri'a noastră. —

Asiâ dara de aci se vede, cum ca natiunea noastră n'a fostu subjugata cu armele, ci a venitu sub stapanirea principelui magiaru cu paciure solena de statu, si asiâ se pôte dice, ca natiunea noastră pe natiunea magiara cá pre o sora dulce o-a priimitu cu tôte drepturile sale, care le-a stapanitu ea in patri'a sea; pentruca, Domniloru! nu e de a se crede aceea, ca sa fia supusu cu arme Ungurii pre Români; pentru ca trebuie sa presupunemu, ca trufia unui invingatoru duce magiaru nice odata nu s'aru fi dejositu intr'acolo, cá sa dea mân'a cu cei invinsi si supusi cu armele si sa recunósca alegerea sea de domnitoru preste Transsilvani'a de la nesce sclavi ai sei subjugati prin puterea armelor. Asiâ dara se vede de aci, ca Românii au avutu drepturi politice si istorice, si temeiu drepturiloru istorice ale Româniloru devine si isvóresce tocmai de atunci, de cându au intratu Magiarii in Transsilvani'a, si de-la solemnulu pactu de statu, care l'au incheiatu ei la Esculeu

dându mân'a dreapta unui cu altii s'au infratitu la olalta la bine si la reu, si cu unite poteri au aপরatu patri'a in contr'a vijalieloru.

Si óre ce casu, ce intemulare s'a potutu intemlá, cá totusi noi de mai multe vécuri sa fimu lipsiti de drepturile nostre politice si istorice, care le amu avutu la olalta cu fratii nostri Magiari? Multi pôte aru socoti, ca natiunea româna de aceea a trebuitu sa-si pérda drepturile sale, pentru ca aru fi comisú o crima de perdueliune seu s'aru fi scólatu cu arme asup'r'a domnitorului ei, pentru care si-a perdutu drepturile sale. — Nimenea sa nu socotésca, ca acést'a s'aru fi intemlatu. — Nenorocirea (ni se pare d. oratoru a mai adausu: seu norocirea Red.) natiunei nostre a fostu singuru numai aceea, ca ea cu sufletu cu trupus'au alipitu tare de biseric'a orientala si de ritulu orientalu (Vóce: asiâ e!) intr'atât'a, incâtu mai bucurosu au suferitu ori ce calamitate, decâtu sa-si parasésca natiunea si religiunea sea. —

Ertati-mi, D-loru! cá sa nu aducu testimoni din isvórelle istoriei, cá sa-mi documentezu asertiunea mea; iertati-mi mai bine sa trecu cu vederea peste acestea, pentru-ca amarulu temporiloru trecute vréu sa-lu acoperu cu vecinic'a uitare, cáci tient'a noastră e, sa ne infratimu adeveratu; ca numai cu poteri unite potemu sa fericiemu patri'a noastră. Destulu ca caus'a dejosirei si a perderei drepturiloru nostre politice si istorice nu este alt'a, fâra numai singuru fanatismulu religiosu; acolo dara a venitu prin feluri de fase si nenorociri, care eu dupa positiunea mea mai multa trebuie sa le facu decâtu sa le povestescu; acolo, diçu, a venitu sórtea natiunei nostre, cá mai pe urma s'a adasu intre multe alte prea dejositóre legi si unu articulu de lege in Aprob. Part. I. Tit. 8 Art. 1, care dice: Noha az oláh natio sem a státusok köze nem számláltattot, sem valások a recepta religiok kozzul valo etc. si in altu locu, Art. 1. dice si mai uritu: Noha az oláh nemzet propter bonum publicum admítáltattot hazában, mind azon által nem vévén észébe álapotjának alacsony voltat etc. —

Si acést'a apesátóre si dejositóre sórte asup'r'a natiunei nostre n'au venitu dintr'alt'a, fâra numai din fanatismulu celu religiosu, care a trasu dupa sine apoi preafiresce ur'a si contemtu nationale si religionaru, care multiamita lui Ddiu! acumu au trecut, si a cáru amare consecuintie a trecutului tôte sa fia uitate si in veci sa remana astupate.

Asiâ dara intr'aceea si in interstitiulu acest'a de atunci pâna acum au inceputu cele trei natiuni a se constituá pre sine fâra de natiunea noastră româna, seu mai bine cu tóta escluderea ei din drepturile politice, ce s'au facutu de staturi si ordine, s'au facutu pre sine natiuni regnicolare, au intemeiatu uniunea trium nationum si quatuor religionum, din care cu totul au eschisu natiunea româna, si tôte beneficiurile ei si diregatoriile patriei de susu pâna josu leau impartitu intre sine si dupa religiunile sele. Asiâ Românii despoati si eschisi pururea au solicitatu si nu si-au uitatu nici odata de drepturile sale politice; pentru-ca de sta principulu acel'a, care aci in cas'a acést'a marita l'amu auditu, si care lumea civilisata de acumu cu tóta dreptatea lu adoptéza, cumca „es giebt keine Rechtsverwirkung,“ adeca nici o natiune nu-si pôte perde drepturile sale, natiunea româna cu atât'a mai mare dreptate -si repeliesce drepturile sele politico istorice, cu câtu nici o crima politica n'au patratu, pentru care sa se pôtă dice cu ceva umbra de dreptu, cá si le-a potutu perde.

Asiâ dara natiunea noastră postesce, cá iarasi sa se repuna in drepturile sale antice, asemenea in tôte drepturile cu nobil'a natiune magiara. — Nu postesce natiunea româna nimicu nou seu mai multu de câtu au celelalte sorori natiuni. Insa trebuie sa marturisimu, ca au venitu acum tempulu, cându trebuie sa cunóschemu unulu altui'a dorirea sea, si

o națiune a altei'a națiuni poft'a sea.— Poft'a noastră nu este că sa domnime, ci că sa fimu frati; poft'a noastră nu e, că sa ceremu mai multu decâtu au celelalte națiuni (Bravo!); da totuși acelea toate le ceremu, de care se bucura și celelalte sorori națiuni.— De aceea trebuie sa ne descoperimu dorirea noastră și sa ne spunemu poft'a inimei noastre, pentru-ca totu aceea amu cerutu de 4 seculi până in diu'a de astadi, că sa fimu și noi intre staturi et ordines, că sa fimu și noi priimiți intre națiunile regnicolare, că sa intrăm și noi intre uniunea trium nationum, care sa fie acum unio quatuor nationum, că sa intrăm și noi cu religiunile noastre in sistem'a Transsilvaniei, care au statu din 3 națiuni și patru religiuni, care a facutu dreptulu publicu de statu alu Tranniei, că acestu sistemul politicu transsilvanu sa stee de aci innainte din 4 națiuni și 6 religiuni. Noi tare ne alipimu cu inim'a de dreptulu acest'a; insa, Domniloru! cându ne alipimu cu inim'a de drepturile acestea, nu voimu prin acest'a dora delaturarea egalei indreptățiri individuale și religiunare a altoru ori de ce felu de naționalitate seu confessiune s'aru tiné; insa Dloru Maiestatea Sea prin articolulu acest'a d'antăiu seu prin propusatiunea sea regésca d'antăiu au aretatu, cumca voiesce aceea a ne dá, ce a cerutu națiunea noastră, pentru ca Maiestatea Sea, că celu mai induratu și dreptu Monarchu sub sóre vrea odata sa o odichnéscă și pre națiunea româna cea până acum neodichnita; vrea sa aduca dragostea cea fratiésca intre națiunile Ardélului, pe care nestramutatu vrea sa o intemeieze, vrea că și noi sa ne facemu frati cu celelalte sorori națiuni; vrea că și noi de toate drepturile acelea de care s'au bucuratu celelalte sorori națiuni, sa ne potemu bucura, că asiá avendu inim'a odichnita și impaciuita sa ne potemu vedé că frati unde ne vomu întâlni și că cei mai credincioși amici, pentru ca unu amicu bunu e de multe ori mai bunu cá o fratie. Asiá dara eu in desbaterea generala asup'r'a propusatiunei l regesci, care in principiu o priimescu de basa și care are de scopu efectuirea egalei indreptățiri a nemului seu a națiunei noastre române fatisiu cu celelalte națiuni, acestea mai susu specificate postulate de drepturi asiú dorí din partea mea, și socotescu ca acestea sunt și doririle întregi mele națiuni, sa le priimésca marit'a camera și sa le suscepă și in proieptulu de lege, și pe aretatulu fundamentu de dreptu publicu alu Transsilvaniei, care până acum prin nici o lege nu s'au stersu— sa indestulésca și sa odichnéscă deplinu pe multu până acum nedreptățit'a noastră națiune; eara cându va veni desbaterea speciala a acestui obiectu, pentru atunci mi retínu cuventulu. —

Baronu de Siagun'a. Inalta Casă! Innainte de toate trebuie sa observedu, ca-mi e locul odăii acestei'a prea micu, prea angustu, privindu la insemnatatea obiectului dilei. Prea angusta-mi vine sal'a această, pentru ca Domniloru! obiectulu dilei petrunde inim'a, incependu de-la legitimulu nostru Monarchu și Marele-Principe până la celu mai de pre urma Ardeleanu astadi, cându se lucra despre inarticularea națiunei române și a religiunilor ei. (Bravo!). Si mai odata repetiescu, ca-mi e sal'a acest'a unu locu foarte angustu; căci astadi e o di mare, o di de serbatóre pentru patri'a noastră. Nu suntemu, Domniloru! in timpuri de revolutiune, nu suntemu, Dloru! invrajbiti, nu suntemu noi între noi invrajbiti, nici cu reprezentantii aceluor cercuri, care nu sunt astadi aicea inca. (Bravo!)

Nu numai noi, cari avem astadi aicea un'a și aceea-si politica, in toate suntemu de unu cugetu și de o convingere morala pentru serbatóre de astadi, va sa dica pentru inarticularea națiunei române și a confessiunilor ei, ci toti aceia, cari ori din ce privintia inca nu se afla in această casa legislatóre, sunt de o potruva cu noi de unu cugetu in privintia obiectului dilei. Si in fruntea simțirilor noastre amicabile și patriotice cine sta? Imperatulu nostru celu legiuitu și Marele-Principe (Bravo! din toate partile). Acestei dar Domniloru! acestei dile și serbatori mari ardelene de astadi impartasiésca cerulu sfintire! Sa nu ne tememu, sa nu ne stapanésca nici o frica, ca obiectulu serbatorei de astadi aru poté órecându sa fie spre pagub'a obstescei nostre patrii, seu a vreunei singurateci națiuni din patri'a noastră. (Bravo! din centru). Unde e, Domniloru! punctulu de manecare moralu si inca unu punctu de manecare moralu cu libertate, acolo successulu iarasi trebuie sa fie asiá dicendu dupa socotela matematica— celu mai siguru, va sa dica successulu celu mai bunu.

De multu au batutu inim'a cea nobila și angerésca a Monarchului pentru egal'a indreptățire a toturor cetatienilor Sei, inim'a această a Monarchului nostru au fostu foarte fructifera, a fostu plina de nisece poteri morale electrice, asiá încatu nicairea in monarchi'a Sea cea mare, prin urmare nici

in privintia noastră, nu au remasu sufletu de omu, in a cărui inima nu aru fi petrunsu puterea electrica a inimei imperatesci, ce se atinge de egala indreptățire.

Cându e asiá, dloru! óre nu amu avutu eu o culezare bine socotita, esprimendu-me, ca sal'a acest'a pentru astadi este mica și angusta? Asiú dorí sa véda fiesce care Ardeleanu lucrarea noastră cea armonica de astadi, căci nu e lucrare quotidiana. Lucrarea noastră de astadi este chiamata, sa aduca patriei noastre folo suri preste folo suri, morale și intelectuale. Asiá dara au sositu tempulu unde si națiunea româna cu religiunile sele sa se socoteasca intoema că și alta națiune și religiune din patria. Pentru noi, Dloru! cari suntemu Români, aducerea legi acestia este unu momentu de totu insemnatu; momentulu acest'a numai și numai pentru noi insemnatu — in particularu — diace in acea impregiurare, ca legea ecést'a se aduce „de nobis“, dar nu „sine nobis.“ Momentulu numi ierta a aretá ce e sublimitatea dreptății imperatesci; căci ca noi astadi aci suntemu, cându se lucra „de nobis“, dar nu „sine nobis“, avemu a multiamí numai și numai Imperatului nostru Franciscu Iosifu! (Sa traiésca!) și sunt convinsu, ca nu va fi nice unu istoriografu românu, care momentulu acest'a sa nu-lu insempeze in analele natiei române (Bravo! Sa traiésca!).

Nu amu incatrâu nici eu, Domniloru! că sa me exprim, ca ce pricina, ce cauza au potutu fi, că din corón'a celoru 3 națiuni recepte și din corón'a celoru 4 confessiuni recepte au fostu națiunea a patr'a, cea româna, și confessiunile române lipsite? Imi iau voia a întrebá pre legislatiunea cea vechia cu cuvintele lui Cicero, și dicu. „Antu illum putas esse populum romanum, qui constat ex iis, qui mercede conducuntur, qui compelluntur, ut vim offerant Magistratibus, ut obsideant senatum, ut optent quotidie eodem incendio, rapinas?“ Eu gandescu, ca toate acestea nu au datu ansá la aceea, că națiunea romana și biseric'a orientala sa nu fie recepta; ci „malum est altius quaerendum“; atunci asiá au fostu, atunci astfelu de spiritulu au domnit, și radacin'a reului o aflu eu in feudalismu. Acest'a o amu spusu „et purgavi animam meam!“ pentruca „de odiosis parum, aut nihil.“

Acum voiu trece, Domniloru! dupa logic'a mea la altu stadiu, și adeca la stadiulu acel'a, că sa spunu convingerea mea, ce concepte amu eu despre unu stat.

Eu afirmu, ca statulu trebuie sa fie organismulu institutiunilor unificate și uniforme astfelu, încatu toti cetatienii sa fie in pusetiune și in potintia scutita de lege spre ajungerea scopurilor oneste. Si intru adeveru, Dloru! eu unu stat bine organizatu nu-mi potu altmintrelea sa-mi intipuescu, decâtu cá pre unu organismu alu unoru institutiuni unificate și uniforme. Astfelu de organismu cu institutiuni unificate și uniforme aflu eu toema și in constitutiunea cea vechia ardeleana, dara numai pentru cele 3 națiuni și 4 confessiuni, eara fatia cu națiunea a 4. și fatia cu biseric'a orientala, aflu, ca organismulu acest'a nu au fostu bunu arata starea de astadi a patriei. Organismulu consta din legi, din legi positive; eu și in privintia acest'a voiu culezá sa me exprim, ce insusire cautu eu într'o lege?

Mi-iau refugiulu la unu iuristu și canonistu din véculu alu 13., care asiá au definitu legea: „Lex est comune præceptum virorum prudentium placitum, delictorum cum voluntariorum, tum et involuntariorum correctio, civitatis comune pactum et divinum inventum.“

Eu asiá dara aceste insusiri dorescu sa le aflu in legea aceea, prin carea se va inarticulá positiunea de statu politica și bisericésca a națiunei române. Dara, Dloru! de parte sa fie de-la mine cugetulu acel'a, că cumu nu asiú dorí, că și legea aceea tocmai acele insusiri sa le aiba, care au a garantá și pusetiunea de statu politica și eclesiastica și a celoralalte națiuni și confessiuni din tiéra.— Eu asiá sciú, ca positiunea de statu nationala și confessiunala a celoru 3 națiuni și 4 confessiuni recepte de până acum a fostu garantata tocmai prin astfelu de legi, despre care se poté dice, ca sunt „comune præceptum virorum prudentium placitum, civitatis comune pactum si divinum inventum“ pentru ca s'au potutu desvoltá și civilu și bisericiesce. Asiá eu astadi numai atât'a me rogu, că legile acelea sa se estinda și asup'r'a pusetiunei politice și bisericiesci a națiunei române.

Eu gandescu, Domniloru! ca nu au fostu de prisosu a aminti aceste impregiurări și momente, pentru ca marturisescu și aceea, ca națiunea româna dorindu doresce și cu sete asceapta inarticularea sea. Acum e problem'a inaltei case a aduce o lege, carea sa multamésca multu cercat'a na-

tiune română. (Bravo!) Națiunea română se va multumi și odihnă, deaca legea aceea, ce se va aduce pentru garanți-a poziției politice și confesiunale a națiunii române, va fi conforma aceluor legi, care garantează pozițiunea de statu politica și confesiunale a celorlalte națiuni și confesiuni. 2.) Deaca practic'a legii aceleia, care se va aduce pentru pozițiunea de statu politica și bisericească a națiunii române, va corespunde și practicei aceluor legi, care garantează recepțiunea națională și confesiunala a celorlalte națiuni. 3.) Deaca legea aceea, care se va aduce acum că unu articolu despre egal'a îndreptățire a națiunii române cu celelalte națiuni și confesiuni, va fi eroita și compusa în înțelesul ardelen (Bravo!), va să dăca în înțelesul constituțiunii ardelen. (Bravo!)

Nu-su toate rele, câte sunt din vechime, Dloru! Sunt multe lucruri, care tocmai prin vechimea lor au avut o putere de viață pentru totdeauna, care nici odata nu se facu betrane, ci rămân totdeauna tinere. Sunt și astfel de lucruri în lume, și tocmai aflu eu în constituțiunea veche ardelenă unele astfel de momente, care nici cându nu voru fi betrane, ci rămân totdeauna tinere și cu putere tinere. Astfel de momente aflu eu tocmai pentru garanți-a naționalității și confesiunilor în constituțiunea cea veche. Acesta e, Dloru! o avere de cel mai mare prețiu a patriei noastre, cu care nici unu statu din Europ'a nu se poate lauda și fali (Bravo!) Cându au fostu în tota Europ'a între frați și frați resboie confesiunale, atunci în Ardelu au fostu pace, și frații deosebitelor confesiuni si-au datu mâna amicabile unul altui'a (Bravo!). Numai un'a me dore Dloru! ca Românii n'au potutu fi partasi la virtutea această a a tuturor virtutilor cetățiene, la o astfel de amicitia patriotică (Bravo!) că atunci să fie potutu da mân'a amicabile cu ceilalți patrioti; Românii această nu au potutu să o facă, căci erau eschisi de bunătățile patriei și au fostu osenditi spre portarea greutăților. Astfelu înțelegu eu, Dloru! constituțiunea cea veche; astfelu nici de cumu nu au potutu lasa din naștea ochilor ei, și tocmai deaca vremu să fimu barbati moderni de statu, nu trebuie să avem altfelu de principii, ci să rennoim aceste principii din constituțiunea veche (Asia este!). Mai de aproape, ce se atarna de obiectulu dilei, dăcu, ca proiectulu de lege alu regimului cu raportulu comisiunii ad hoc poate servi de obiectu alu desbaterilor speciale, dăca pe lângă această expresiune generală a mea trebuie să-mi retinu ore care dreptu, că cu privilegiulu desbaterilor speciale să-mi potu face și eu unele observări. Acum fiindu că e vorba despre desbaterea generală asupra proiectului de lege pentru îndreptățirea națiunii române și a confesiunilor ei, atâtu numai mi-iau voia a dăce, ca eu prea multu asi fi doritu, că în locu de unu articolu de lege să fimu capetatu din partea regimului doi articuli, pentru ca ori cum va gândi cineva, ca eu că unu preotu sau Episcopu vorbescu, dăca omu practic asi fi doritu, că unu articolu să fie fostu despre națiunea română și altulu despre confesiunile ei. (So ist's!) Insa această voi au onore a desbate mai pe largu cu privilegiulu desbaterii speciale. —

M. Schuller saluta în cuventu demnu ocașiunea de a se proclamă îndreptățirea egală națională. De aici încolo, dăce, tuturor ne stau deschise portile către tiente, la care pote tinde ori ce cetățianu alu statului; nu mai este parete despartitoriu de nascere, stare, religiune, ci-dupa expresiunea lui Napoleonu I., totu soldatulu să poată portă în straitia toiașulu de generalu. — Asemenea saluta și spiritulu libertății și egalității confesiunale; căci religiunea e o afacere dinlauntru, ce are de a o pertractă omulu numai cu Domnedieu, precum a disu odinioară bravulu principe transsilvanu Ștefanu Báthori. Să ne bucurămu dar, continua, ca la îmbracarea posturilor nu vom mai fi întrebati de credință, ci de capacitate; să ne bucurămu, ca legile noastre religiunare, ce cuprindu acum și pre frații nostri fosti ne îndreptățiti, sustau în vechi'a loru vigore; să ne bucurămu, ca nici absolutismulu, ba nici concordatulu n'a fostu în stare a ni le lua. De aceea saluta de nou spiritulu proiectului pus la ordinea dilei, și exprimendu speranți'a, ca pacea confesiunala în patri'a noastră nu numai nu se va perturbă, dar încă se va întări pe venitoru, încheia asi: „Vom dovedi lumii, ce privește la noi, ca suntemu demni de parinti nostri, cări înainte cu 300 ani, de și în spiritulu tempului aceluia, pronunțara cuventulu îndreptățirii egală între cele patru confesiuni, și ca suflandu unu spiritu mai liberu, înțelegemu santulu cuventu și ajungemu totu mai multu la cunoștința santului adevăr: „ca în totu neamulu celu ce se teme de Domnulu și face dreptate, primitu este înaintea lui re

Lazaru. Diplom'a din Octombrie 1860 și patent'a din 1861 reserva anumite afaceri pentru senatulu imperialu, care celelalte le lasa dietelor provinciale; de aceea ținendu-se comisiunea de acele decisiuni, nu potemu a nu aprobă elaboratulu ei. Efectuarea îndreptățirii egale a națiunii române elu nu o înțelege altminteru decâtu pe basea constituțiunii vechi ardelen, adăca pe sistem'a celoru trei națiuni și patru confesiuni. Ni se va face pôte obiecțiune, dăce, ca noi cademu în aceeași eror, ce o imputămu Sasiloru, Magiariloru și Secuiloru, însă nu trebuie să uitămu, ca la obiectulu dilei e numai îndreptățirea egală a națiunii române și a confesiunilor ei și nimica alt'a. Ni se va obiectă earasi, ca prin susceperă națiunii române și a confesiunilor ei se face nedreptate celorlalti locuitori ai țerei; însă nu e asiă; pentru-ca Armenii suntu puțin și magiarisati și locuiescu numai în două orășe, pentru Evrei încă nu a venit tempulu, în fine Ziganii n'au datu nici unu semn de viață constituțională. Noi nu vom să judecăm altor'a, ci vom să ne asigurăm pre noi naționalminte și confesiunalminte. În fine și obiecțiunea, ca nu ascultăm de spiritulu tempului încă nu e cu temei, căci noi tocmai urmămu spiritulu tempului, modificandu constituțiunea noastră după cerințele tempului; căci constituțiunea cea mai bună e aceea, care se dezvoltă din sine însăși. Partinesce proiectulu comisiunii și și reserva de a mai vorbi la desbaterea specială.

A. B o h a t i e l u după-ce s'a vorbitu atât'a de trecut, nu vă să mai vorbescă de densulu, ci primese propusatiunea regimului cu modificatiunile facute de comitetu, pentru ca aceste modificatiuni corespundu principiilor din adresa și stau pe lângă constituțiunea cea veche a patriei, ce e basată pe 3 națiuni și 4 confesiuni. Partinesce elaboratulu comisiunii și pentru aceea, ca pe temeiulu lui se poate face destulu dorințelor seculare ale națiunii române și ale confesiunilor ei. Națiunea noastră nici în timpurile cele grele, cându eră eschisa de toate drepturile, n'a voit să restorne constituțiunea patriei, ci numai să intre și ea într'ens'a, să fie egală cu celelalte națiuni și confesiuni; căci egalitatea personală sau individuală o-au avut și pânăcumu, dar eu aceea nu poate fi multămită. Apoi afla, ca proiectulu comisiunii e conformu cu propusatiunea regescă și ca print'ens'a sistem'a Transilvaniei nu numai nu se va restornă, ci încă se va întări. Căci acesta sistem'a fostu bun, însă numai pentru alții, nu și pentru Români, cari erau eschisi din barier'a constituțiunii; de aci încolo însă nu va mai fi asiă. Prin înarticularea Românilor se va pune temei adevăratei înfrățiri și fericirii durabile a patriei; toate popoarele patriei si voru da mân'a frățesce, toate voru rivalisa întru așezarea patriei și a tronului. — Apoi adresându-se către contele Beldi dăce, ca garanți'a pentru portarea Românilor față cu patri'a loră avem să o căutăm în trecut: mii de familii românești s'au radica prin principii pamenteni la nobilitate pentru bravure de totu felulu; ear sub Austri'a cele două regimente românești de granit au datu probe strălucite de iubire către patria și de alipire credințioasă către tron. —

Puscariu. Înalta casa! O întrebare de mare importanță ne sta la ordinea dilei, — de mare însemnatate nu numai pentru națiunea română, dară pentru întreg'a patriă! activitatea restituitei legislative a patriei după o întrecurare de 15 ani se reîncepe în merit cu o cauză, care protoparintii nostri necurmătu o au incitatu de secul — dară de secul, ce n'au avut puterea morală, de a se radica preste patimile, ce-lu caracteriză. —

Nu-i oportunu de a scărmană aci cu dea merunitulu acelu caracteru alu tempului trecut, nice cauzele cele deplorabile, pentru ce o lite politica, cum e substratul obiectului de di, a trecut printr'unu procesu asiă de nefericitu și îndelungatu, — pentru ca astadi nu decursulu, nu form'a procesuale cea învechită în pecatele sele, ci spiritulu tempului, și unu îndreptu principe sunt factorii cei puternici, cari au datu întrebării o direcțiune adevărată, și unu prospectu, — ba potu dăce fără reținere o deplină siguranță pentru unu rezultat bun. —

De aceea nice n'aru fi cu cuvință a vetemă patrie năti'a onoratei case cu enararea unei triste tragedii, prin care a trecut obiectulu ce ne sta înainte, — nu! pentru ca aceea vedu o generală aplicare, și o voință plină de loialitate de a vedea odată deslegată această întrebare asiă, după cum o cere dreptatea, spiritulu tempului și parinesce voința a Maiestății Sele. —

Cu toate acestea — Domnilor — credu, ca importanta lucrulu ne impune detorința, de a spicu macar pe scurtu fașe, prin care a trecut această cauza seculare

pâna a ajunge în stadiul de fatia,— pentru ca numai după o resumare cât de repede putem să ne justificăm trecutul și să ne motivăm dorințele legate de obiectul dilei.—

Apoi unu calatoriu de mare, ce a scapatu, de naufragiu, nu-si pôte afla mângaierea numai într'aceea ca si-a mantuitu viétii, ci mai cu sêma într'aceea, ca-si pôte enară fatalitățile prin care a trecut. — Enea a eschiamatu cu durere: Infandum regina jubes renovare dolorem! dara a simțitu o deosebita placere d'a puté enară reginei Dido în ce chipu „trojanas ut opes et lamentabile regnum erueret Danai, quæque ipse miserrima vidi!

Asiá e și cu noi!

Tóta lumea aru crede, ca fiindu vorbă aicea de inarticularea sêu efeptuirea egalei indreptatiri a natiunii române, noi numai acum'a am picatu că din nori pe acestu pamentu.— Și totusi, departe de a fi asiá! pentru ca e pré cunoscutu lucru, ca românulu e celu mai vechiu locuitoriu alu acestei tieri. Românii și după venirea Ungurilor și a Sasiloru inca multu timpu a statu în comitiele tierii alaturea cu aceste natiuni; Românulu au avutu jurisdictiunile sele politice precumu a fostu a tierii Fogarasiului și Omlasiului (terra Blachorum!) și kineziaturile cele multe din fundulu regiui, din secuime și din comitate. Românii au avutu Nobili, Boeri, libertini, Castrenti, Cetatieni liberi și alte clase de posesori. Românulu a fostu celu mai fidelu aparatoriu alu patriei, și a datu pe cei mai renumiti eroi într'a semilonei, cum a fostu Ioanne Hunyadi, Regele Matia, Getzy, Mailat etc. Cu unu cuventu, după cum fôrte bine s'a exprimat D. Referinte de Trauschenfels în cuventarea sea: „Fiii acestei natiuni au purtatutôte greutătilesi suferintiele acestei patriei fratiesce cu cele lalte natiuni, și nu se afla o palma de locu alu acestei tieri, pe care nu l'au udatu ei cu sudorea și cu celu mai curatu alu lor sânge.“ —

Ce a fostu dara causa, ca natiunea româna că atare că de 400 de ani încôce nu se mai află între natiunile, ce compuneau sistem'a constituționala a Ardealului?

Sabiiu în 19 Augustu.

Conferințele invetiatoresci cu invetiatorii tractului I. și II. protopopescu alu Sabiiului, sub conducerea Comissarului scolasticu P. Soiu, se începura astadi în 19 Augustu cu unu cuventu alu P. Prot. Hannia despre misiunea invetiatorilor; în urm'a căruia apoi vorbi d. Comissaru mai pe largu despre aceeași materia. Dintre invetiatori vorbira D. C. Rolbianu din Slimnicu, multamindu Esc. Sele P. Eppu diecesanu pentru parintesc'a-i portare de grija și salutându pre d. Comissaru, D. Chirc'a din Salisce totu în acestu sensu, ear Georgiu Pop'a din Gur'a Riului despre decadint'a scôlei de acolo. Invetiatorulu IV. din Rasinari Stoic'a espuse în cuventu mai lungu înaintările, ce le facemu noi Românii transsivani în tóta privint'a. Comissarulu în fine desfasiurã program'a, ce o voru observã aceste conferințe. — Adunarea fu onorata și prin presint'a Escellentiei Sele, P. Episcopu diecesanu Br. de Siagun'a, care ascultã la pertractările conferinței camu ½ ora. Conferința dinnainte de prândiu tînușe de-la 9½ pâna după 12 ore.

În conferința de după amêdi facu d. Comissaru cu unti invetiatori unu felu de essamenu din „Instrucțiune.“ — Conferințele se voru continuã mâne și poimâne. Vomu reveni la ele, și ne va paré bine, decã și din alte pãrti ni se va comunicã câte ceva despre decurgerea și rezultatulu acestoru d'antâiu conferințe invetiatoresci. —

Varietati și noutati de di.

Portretulu bine nimeritu alu Escell. Sele, Eppului Baronu de Siagun'a în formatulu cartelu de visita a esitu din atelierulu fotograficu alu d. Hermann Büchner. Portretulu se distinge prin seminare fôrte mare, și fatia cu acea impregiurare, ca unu ast-felu de portretu alu innaltei și renumitei personalități a patriei nôstre inca nu esista, merita deosebit'a atentiune a on. publicu. — Prin pretiulu de 50 xr. v. a., care se pôte trãmte și de afara sêu la fotografulu sêu la libraria Theodoru Steinhausen în Sabiiu, sêu se pote espedui și în urma la primirea portretulu prin posta, și-lu pôte procurã ori și cine cu inlesnire. — Ôre n'aru fi frumosu, cându prin mediulu celu indemanaticu alu fotografiei niam procurã și tablourile adunãrilor nôstre natiunale, literarie etc.? —

Principatele romane unite.

Trecendu preste numeroșele polemice între foile principale a le partideloru, guvernamentali și asiá numita a coalițiunei, înregistramu ca domineca 11 Aug. a. c. se au celebratu s. liturgia și după aceea santirea apei în castrele (lager) militare din campulu Cotroceniloru, unde se au tîenutu și o revista din partea Domnitorului. Se vorbesce despre sosirea a mai multoru ofîceri serbi spre asistarea la manoperele armatei române.

Calugarii greci prevedu, ca proprietatea ce si-o însusiescu pe pamentulu român, nu va sa mai tîena îndelungu. De aceea ei prelânga memoriile, cu care alearga în tôte pãrtile spre a castigã inimi statulu român, s'au pus și pre despoierea monastirilor, care le administrea inca. Asiá ne spune „Buciumulu“, ca la 11 Aug. prefectulu poliției au descoperitu la unu dulgheru o argintaria de mēsa siese oca de grea și alte lucruri. Acestea dimpreuna cu o careta sa fia fostu destinate pentru vre o Eminentia, după cumu se exprima citatulu diuaru.

După „Lloydulu pesteanu“ aflămu, ca prin decrete domnesci se au autorisatu ministrulu de agricultura, comerci și affacerile publice, a concessiunã provisoriu urmatórele linii de drumu ferecatu: Linia principale dela Orasiova (Rusiova) Bucureci la Galati, atingendu punctele cele mai însemnate.

Asemenea o alta linia principala dela marginea Bucovinei (Mihaileni) preste Iasi la Galati. Cea d'antâiu s'au concessu unei societăți englese, cea de a două principelui Sapieha, dlui Maurogeni și Brasscy. Linia d'antâiu cu condițiunea ca în restempu de 9 ani dela ratificarea concessiunii pînă camer'a legislativa sa se predea comunicatiunei publice, cea de a două în 8 ani. Procentele concesse suntu pentru cea d'antâiu 8, pentru cea de a două 7½.

Mai nou de-la dieta.

Sabiiu în 19 Augustu. Siedint'a de astadi trecu cu desbaterile asup'a titlului sêu a suprascripțiunei propozițiunei I. regesci. La obiectulu dilei vorbira în rendu cronologicu: Fabini, Puscariu, Obert, A. Bohatielu, Cipariu, Conte Siulutiu, Sipotariu, Rannicher, Hannia, G. Manu, M. Binder, I. Balomiri, Br. de Siagun'a, C. Schmidt, Filtsch, Rannicher, Pope'a, Popu (pentru prim'a ôra) Alduleanu, Obert, Branu de Leméay, Conte Siulutiu, Zimmermann. Prin votare se priimesce mai neschimbatu titulu din propozițiunea regimului, se decretéza numirea Româniloru în limb'a germana „Romanen“, și altele, ce se voru espune la tempulu și loculu lor. — Siedint'a se fini la 1 ôra; lui Maager i se dede concedia pe 4 septemâni.

Sabiiu în 20 Augustu. Astadi se desbatu și după o lupta destulu de via de ambe pãrtile (centru și stâng'a), prin votare se priimi art. I. din proiectulu comisiunei. Dintre vorbitorii români escellara—după parerea nôstra—Esc. Sea V. P. Popu, Alduleanu, Puscariu și Dr. Ratiu. —

Mai multoru membri dietali magiari neintrati în dieta li se vestesce p. n. neplacere imperatésca pentru portarea lor cea necuviincioșã, și anume domniloru: Bodola, Kriza, Ugroun, Thoroczky, Teleky și Simon. —

În loculu dep. Brennerberg din Brasiova se alese Scretarulul aulicu Plecker.

Pretiurile de piatia

din Sabiiu în 16/28 Augustu 1863.

	fl.	xr.
Grăulu de frunte, galét'a nemt. (Metzen) *)	3	73
„ de midilocu „	3	47
„ de cõda „	3	20
Secar'a galét'a nemtiésca (Metzen) *)	2	47
„ de midilocu „	2	40
„ „ cõda „	2	33
Ovesulu de frunte, gal. nemt. (Metzen)*)	1	40
„ „ midilocu „	1	33
„ „ cõda „	1	27
Cucuruzulu galét'a nemtiésca (Metzen)	2	33

*) 3 galete nemtiesci suntu=2 galete ardelenesci.

Burs'a din Vien'a în (20 Augustu | 1 Sept.) 1863.

Metalicele 5%	77.	Actiile de creditu	192. 30
Imprumutulu nat. 5%	82. 95.	Argintulu	111. 50
Actie de banca	794.	Galbinulu	5. 32½